

Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο είναι ισχυρό

Του ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗ

Σύμφωνα με μια αρκετά διαδεδομένη vulgata, στην Ευρώπη και ιδίως στην Ελλάδα, το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο βρίσκεται σε επιθανάτια αγωνία – εδώ και 50 χρόνια. Οι δύο πετρελαϊκές κρίσεις (1973 και 1978) το συντάρaxαν συθέμελα, η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού το υπονόμωσε, η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση και στη συνέχεια (στην Ευρώπη) η κρίση χρέους ήταν η χαριστική βολή (μια ακόμη), η πρόσφατη πανδημία το αποτελείωσε, η δε ρωσική εισβολή στην Ουκρανία (με τις συνέπειές της: επανεμφάνιση του πληθωρισμού και ενίσχυση των αμυντικών δαπανών) το έθαψε ακόμη πιο βαθιά.

Σωστά; Αυτό δεν είναι το κυρίαρχο αφήγημα; Όπως επαναλαμβάνεται σε δεκάδες άρθρα και ομιλίες;

Πρόκειται για δημοφιλή ιστορία: έχει εύληπτη πλοκή, κακούς και καλούς, αρχή μέση και τέλος. Έχει μόνο ένα μειονέκτημα: ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

As ρίξουμε μια ματιά στα δεδομένα. Η κοινωνική δαπάνη στην Ε.Ε. των «27» έφτασε σχεδόν το 32% του ΑΕΠ το 2020 (και παρέμεινε πάνω από το 30% μετά το τέλος της πανδημίας). Ποτέ στο παρελθόν οι ευρωπαϊκές οικονομίες δεν αφιέρωναν τόσο μεγάλο μερίδιο του πλούτου που παρήγαν στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών. Καθόλου άσχημη επίδοση για ένα σύστημα που (πάντοτε σύμφωνα με τη vulgata) χαροπαλεύει, ή έχει ήδη αποδημήσει υπό το βάρος των απανωτών χτυπημάτων της μοίρας.

Θα μου πείτε: «Και η ανισότητα; Η φτώχεια; Δεν αυξάνο-

νται αλματωδώς;». Στις ΗΠΑ, ναι. Στη Βρετανία, επίσης. Στην Ε.Ε. κατά μέσο όρο, όχι. Σε κάποια κράτη-μέλη η ανισότητα αυξάνεται (συνήθως λίγο). Σε άλλα μειώνεται (επίσης λίγο).

«Ναι, OK – αλλά στην Ελλάδα;». Στη χώρα μας, αντίθετα από ό,τι ισχυρίζονται (και από ό,τι πιστεύουν) πολλοί, η εισοδηματική ανισότητα βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα όλων των εποχών. Η κρίση της προηγούμενης δεκαετίας μείωσε τα εισοδήματα (δυστυχώς), συμπιέζοντας την κατανομή τους (ευτυχώς). Η δε κοινωνική δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ έχει αυξηθεί καθαρά: αμέσως πριν

Η μακροβιότητα επιβάλλει αλλαγή προσανατολισμού (λιγότερες συντάξεις και περισσότερη υγεία), με στόχο το ενεργό γήρας.

από τον κορωνοϊό (το 2019) πλησίαζε το 25%, ενώ αμέσως πριν από την κρίση χρέους (το 2007) ήταν κάτω από το 21%. Και για να προλάβω την επόμενη ένσταση, ισχύει ότι το κλάσμα ανέβηκε επειδή έπεσε ο παρονομαστής (υποχώρησε το ΑΕΠ), αλλά αυτό οδηγεί σε δύο συμπεράσματα: πρώτον, διαψεύδει το αφήγημα της κατάρρευσης (η προτεραιότητα που δίνουμε στην κοινωνική προστασία δεν έχει εξασθενήσει, παρότι το μέγεθος της πίτας έχει μειωθεί), και δεύτερον, υποδεικνύει ότι τώρα πρέπει να δώσουμε έμφαση στην αύξη-

ση του παρονομαστή, με άλλα λόγια σε μια κοινωνική πολιτική επιταχυντή της ανάπτυξης, αντί για τροχοπέδη (όπως ήταν τη δήθεν «χρυσή εποχή» πριν από τα μνημόνια).

Γίνεται να έχουμε και ταχύρρυθμη (βιώσιμη) ανάπτυξη και υψηλού επιπέδου κοινωνική προστασία; Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα δείχνει ότι γίνεται. Οι πιο επιτυχημένες και δυναμικές ευρωπαϊκές οικονομίες έχουν το πιο στιβαρό και ποιοτικό κοινωνικό κράτος. Και τα δύο αυτά συνδέονται: η Ολλανδία ή η Δανία είναι δυναμικές οικονομίες επειδή το σύστημα κοινωνικής προστασίας εκεί λειτουργεί σωστά (προστατεύει τους φτωχούς και τους ανέργους, διευκολύνει και τους δύο γονείς να συνδυάσουν οικογενειακές και επαγγελματικές ευθύνες, ενώ επίσης επενδύει στην καλή υγεία και στις δεξιότητες όλων των πολιτών).

«Όλα καλά λοιπόν;». Όχι βέβαια. Στις προηγμένες κοινωνίες προκύπτουν συνεχώς νέες ανάγκες. Η ψηφιακή οικονομία απαιτεί ριζική αναβάθμιση των δεξιοτήτων: όχι απλώς απορρόφηση των κονδυλίων για επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (στο οποίο είμαστε πρωταθλητές), αλλά ουσιαστικά προγράμματα σπουδών που εφοδιάζουν τους καταρτιζόμενους με αληθινές γνώσεις (στο οποίο είμαστε ουραγοί). Όσοι δεν τα καταφέρουν – άτομα ή χώρες – κινδυνεύουν να μείνουν για δεκαετίες στο περιθώριο της παγκόσμιας οικονομίας.

Το ίδιο ισχύει για τις υπόλοιπες προκλήσεις: Η κλιματική αλλαγή απαιτεί προστασία για τα θύματα των θεομηνιών και μέριμνα για τους χαμένους των

πράσινων φόρων. Η μακροβιότητα επιβάλλει αλλαγή προσανατολισμού (λιγότερες συντάξεις και περισσότερη υγεία), με στόχο το ενεργό γήρας. Η καθίζηση των γεννήσεων δεν αντιμετωπίζεται με προσλήψεις πολυτέκνων στο Δημόσιο, αλλά με αλλαγή παραδείγματος ώστε να πάψει να είναι η χώρα μας εχθρική για τους νέους, εχθρική για τα νέα ζευγάρια, και εχθρική για τα παιδιά.

Κάπου εδώ να αναφέρουμε ότι χρειαζόμαστε επίσης μια πιο ψύχραιμη μεταναστευτική πολιτική, με λιγότερη εχθροπάθεια και περισσότερη ενσωμάτωση, πάντοτε με στόχο τη λελογισμένη αναζωογόνηση των κοινωνιών μας – εκτός αν προτιμάμε μια γερασμένη Ελλάδα με πληθυσμό 6 εκατομμυρίων. Και δεν αφορά αυτό μόνο την Ελλάδα: το ίδιο ισχύει π.χ. για την πλούσια Βόρεια Ιταλία όπου ζω και εργάζομαι, καθώς και για άλλες χώρες και περιφέρειες στη Γηραιά (...) Ηπειρο.

Το κοινωνικό κράτος είναι το ισχυρό χαρτί της Ευρώπης στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει επιτυχώς αυτές τις δυσκολίες – και άλλες. Θα το κατορθώσει μόνο εάν ανανεωθεί, στην Ελλάδα και παντού.

Ο κ. Μάνος Μασσαγγάνης είναι καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου και επικεφαλής του Παρατηρητηρίου Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Οικονομίας του **ΕΥΠΑΜΕΠ**. Το κείμενο βασίζεται στην ομιλία του στην εκδήλωση για την παρουσίαση της Έκθεσης της Επιτροπής Σοφών για το Μέλλον της Κοινωνικής Προστασίας και του Κράτους Πρόνοιας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Δευτέρα 18 Σεπτεμβρίου 2023).